

در سطح بین‌الملل بوده و کتابخانه ملی پیشاپیش همه مراکز و مؤسسات، ضمن پای‌بندی به این شیوه معرف آن به دیگر کتابخانه‌ها و مراکز علمی و تحقیقی بوده، از آن مزایای بهره گرفته شود. در این فهرست‌ها از شیوه‌برگه‌نویسی کتاب‌های چاپی پیروی شده و ویژگی‌های آن به قرار زیر است:

۱) سرشناسه به مؤلف اثر اختصاص داده شده و نام کتاب و عنوان اصلی پس از سرشناسه آورده شده است.

۲) اسامی افراد مطابق با فهرست مستند اسامی مشاهیر و مؤلفان دیگر منابع معتبر رجالی مستند گردیده و نام کامل پدیدآورندگان هر اثر اعم از مؤلف متن اصلی، حاشیه‌نویس، شارح، مترجم و کاتب در بخش افزوده‌ها تکرار شده است.

۳) نسخه‌شناسی هر کتاب به صورت مجزا و تفکیک شده و تحت عناوین ویژه بیان گردیده و امتیاز هر نسخه نیز ذکر شده است.

۴) موضوع‌ها از فهرست «سر عنوان‌های موضوعی فارسی» انتخاب شده و در برخی از موارد تغییراتی متناسب با نسخ خطی در آنها داده شده است.

۵) شیوه تنظیم فهرست بر اساس شماره ردیف نسخه در قفسه می‌باشد. در معرفی هر نسخه ابتدا نام مؤلف به صورت مستند شده ذکر می‌گردد و سپس نام کتاب، تکرار نام مؤلف، نام کاتب و تاریخ کتابت می‌آید. پس از آن توضیحات لازم درباره نسخه آورده می‌شود و چنانچه نسخه مکرر در فهرست‌های پیشین باشد بدان اشاره می‌گردد. در ادامه، آغاز و انجام نسخه نقل می‌شود و ویژگی‌های نسخه‌شناسی با عناوین خاص خود ذکر می‌گردد و به مشخصات منابع اشاره می‌شود. پس از این بخش‌ها موضوع یا موضوعات با استناد به سرعنوان‌های موضوعی فارسی تعیین می‌گردد و بعد افزوده‌ها شامل تکرار نام اشخاصی که در این اثر سهمیه بوده‌اند بر اساس فهرست مستند مشاهیر و مؤلفین ذکر می‌شود.

در انتهای فهرست نمایه مؤلف، کاتب، عنوان و موضوع ارائه شده است.

کتاب‌شناسی

فهرست‌های چاپ شده در ایران

(۱۳۷۹-۱۳۸۰)

فهرست‌های مربوط به
مجموعه‌های داخل کشور

اصفهان - دانشکده ادبیات (مجموعه
محمدباقر الفت اصفهانی).

فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مرحوم
محمدباقر الفت اصفهانی / مرتضی تیموری -
نامه بهارستان، س ۱، ش ۲، دفتر دوم (پاییز-
زمستان ۱۳۷۹)، ۱۲۵-۱۴۶.

کتابخانه شخصی مرحوم محمدباقر الفت
اصفهانی از لحاظ کیفیت بسیار مهم و
باززش است. این کتابخانه، بنا بر وصیت آن
مرحوم که خواستار وقف کتابخانه شخصی
خود پس از وفاتش در یکی از کتابخانه‌های
اصفهان شده بود، در کتابخانه دانشکده
ادبیات اصفهان نگهداری می‌شود. در این
مجموعه بیش از ۲۰۰ عنوان کتاب خطی
وجود دارد که در این فهرست به اختصار
معرفی شده‌اند، این فهرست بر اساس نام
کتاب تنظیم شده است.

تهران - انجمن آثار و مفاخر فرهنگی.
فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه انجمن آثار
و مفاخر فرهنگی / زیر نظر عبدالله انوار. -تهران؛
انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، ۱۳۸۰، ۲۸۲ص.
شاپک ۵۹۰-۶۲۷۸-۹۶۴

مجموعه نسخه‌های خطی انجمن آثار و
مفاخر فرهنگی از بدو تأسیس انجمن که
«انجمن آثار ملی» خوانده می‌شد به تدریج
از طریق اهدا و خرید فراهم شده است. این
فهرست زیر نظر استاد عبدالله انوار و در دو
بخش تهیه و تنظیم شده است:

۱. فهرست نسخه‌های خطی فارسی،
شامل ۲۳۱ عنوان کتاب فارسی؛

۲. فهرست نسخه‌های خطی عربی،
شامل ۹۹ عنوان کتاب عربی.

این فهرست به ترتیب شماره ردیف
تنظیم شده است و در کنار شماره ردیف
حرف «ف» برای نسخه‌های فارسی و
حرف «ع» برای نسخه‌های عربی به کار
برده شده است. در مورد مجموعه‌هایی که
دارای رساله‌های فارسی و عربی هستند به
آنها شماره فارسی یعنی «ف» داده شده
است، ولی در انتهای کتاب، در فهرست
راهنمای نام کتاب‌ها، رساله‌های عربی در
فهرست کتاب‌های عربی آمده و در پایان
نیز فهرست الفبایی نام کتاب‌های فارسی،
کتاب‌های عربی و نام کسان ارائه شده است.

تهران - کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.
فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه ملی جمهوری
اسلامی ایران / تحقیق و تدوین حبیب‌الله عظیمی
(ج ۱۶)، علیتی متروی و حبیب‌الله عظیمی (ج ۱۷) -
تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۹.
شاپک ۵-۵۴۰-۴۴۶-۹۶۴

جلد شانزدهم و هفدهم فهرست نسخ خطی
کتابخانه ملی بخشی از مجموعه نسخه‌های
عربی این کتابخانه را از شماره ۳۵۰۵ تا
۳۸۰۰ و از ۳۸۰۱ تا ۴۱۰۰ در برمی‌گیرد.
تفاوت این دو جلد با فهرست‌های پیشین
در نحوه ارائه اطلاعات است. عظیمی در
مقدمه جلد ۱۶ می‌نویسد: «در انتخاب این
سبک سعی فراوان شد تا از طرفی شیوه
کلی فهرست‌نویسی نسخ خطی که سالیان
سال فهرست‌نویسان محترم نسخ خطی بدان
خوی کرده و مزایای خاص خود را داشته
حفظ شود و از طرفی از مزایای
فهرست‌نویسی کتب چاپی که شیوه‌های استاندارد

تهران - کتابخانه ملی ملک.

فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه ملی ملک؛ فهرست های هفت گانه (کاتبان، مالکان، سالشماری نسخه‌ها و...) / زیر نظر ایرج افشار و محمدتقی دانش پزوه؛ استخراج و تنظیم؛ قدرت‌الله پیشمازاده. - تهران: کتابخانه ملی ملک، ۱۳۸۰، ج ۱۳، ۳۴۳ ص.

شایک ۱-۹۱۶۷۸-۹۶۴

این کتاب در واقع جلد سیزدهم از فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه ملی ملک می‌باشد که به فهرست‌های هفت‌گانه راهنما که در ادامه فهرست‌های قبلی می‌بایست تهیه می‌شد اختصاص یافته است. استاد افشار در مقدمه کتاب می‌نویسد: «در سلسله فهرست‌های کتابخانه، فهرستی که می‌باید پس از این منتشر شود فهرست موضوعی است. امیدواریم آن را هم تا چندی دیگر به دسترس علاقمندان بگذاریم.» همچنین می‌افزاید: «جز آن فهرست مرقعات کتابخانه (که هنوز فهرست نشده است) نیز می‌باید تهیه شود.» لازم به ذکر است جلد اول فهرست کتابخانه ملک در سال ۱۳۵۳ منتشر شده است. فهرست‌های مندرج در این جلد عبارت است از:

۱. فهرست القبای نام‌های خوشنویسان و کاتبان بر اساس نام زادگانی آنها، در این فهرست اسامی مذکور به همان صورت که در رقم پایانی نسخه‌ها مکتوب است در فهرست نقل می‌شود.
۲. فهرست القبای نام‌های خوشنویسان و کاتبان بر اساس نسبت‌ها و شهرت‌های آنان.
۳. فهرست سالشمار نسخه‌ها به ترتیب تاریخ کتابت آنها (از سال ۳۷۱ قمری تا ۱۳۷۴ یعنی هزار سال).
۴. فهرست القبای نام کتاب‌ها به ترتیب سالشمار تاریخ کتابت آنها. این فهرست به منظور آن تهیه شده که خواستار متنی معین به آسانی بتواند به تعداد و قدمت نسخه‌های آن اثر پی ببرد. این فهرست برای مصححان بسیار با اهمیت می‌باشد.
۵. فهرست دارندگان پیشین نسخه‌ها.

۶. فهرست سجع مهردادندگان نسخه‌ها.

۷. فهرست نام مدرسه‌ها و بعقه‌هایی که نسخه در آنجا کتابت شده است.

تهران - مجموعه دکتر اصغر مهدوی.

فهرست نسخه‌های خطی مجموعه شخصی دکتر اصغر مهدوی (نسخه‌های فهرست نشده) /

ابراهیم اشک شیرین - نامه بهارستان، س ۲، ش ۱، دفتر سوم (بهار و تابستان ۱۳۸۰)، ۱۵۵-۱۶۸.

مجموعه نسخه‌های خطی دکتر اصغر مهدوی شامل هزار مجلد است که تعدادی از آنها را قرآن‌های نفیس و مرقعات تشکیل می‌دهد. مرحوم دکتر مهدوی بیانی بیشتر آنها را در چهار دفتر فهرست کرده که به چاپ نرسیده است. مرحوم محمدتقی دانش پزوه مجملی از فهرست مرحوم بیانی را به انضمام تعدادی که تا آن زمان فهرست نشده بود در نشریه نسخه‌های خطی کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران (دفتر دوم، ۱۳۴۱) چاپ کرده است. تعدادی کتاب خطی نیز پس از این تاریخ بدین مجموعه افزوده شده است که تعداد آنها بالغ بر ۲۰۰ نسخه است و شامل دو بخش می‌باشد: ۱. کتاب‌های خطی. ۲. قرآن‌ها و کتب ادعیه نفیس و مرقعات. در این فهرست تعداد ۱۰۰ نسخه خطی به زبان فارسی و عربی به اختصار معرفی شده است. روش تنظیم بر اساس القبای نام کتاب می‌باشد.

خوی - مدرسه نمازی (محمدحسن گیلانی).

مجموعه وقفی شیخ محمد حسن گیلانی بر مدرسه نمازی خوی / علی صدراپی خویی. - نامه بهارستان، س ۲، ش ۱، دفتر سوم (بهار - تابستان ۱۳۸۰)، ۱۶۹-۱۷۶.

شیخ محمد حسن گیلانی از دانشمندان شیعی قرن سیزدهم است. وی گیلانی الاصل است و تحصیلاتش را در نجف اشرف گذرانده و در اواخر عمر به خوی آمده و در آنجا وفات یافته است. شیخ محمد حسن گیلانی کتابخانه‌ای داشته است که در سال ۱۲۴۸ هـ. آن را «موقوفات حسنیه» نامیده و وقف خاندان خود کرده است.

از تعداد کتاب‌های آن کتابخانه اطلاعی در دست نیست. اخیراً یکی از بازماندگان گیلانی تعداد سی و سه نسخه از کتاب‌های وقفی وی را به مدرسه نمازی خوی منتقل کرده است که با احتساب چند نسخه از کتاب‌هایی که قبلاً در این کتابخانه بود مجموع آنها به پنجاه جلد می‌رسد.

در این فهرست سی و سه نسخه به اختصار معرفی شده است. موضوع این سی و سه نسخه، ادبیات عرب، فقه، فلسفه، عرفان و ریاضیات است. اغلب آنها دارای ویژگی‌های خاصی هستند و برخی از آنها متعلق به سده هشتم و نهم می‌باشد. موقوفات حسنیه پس از انتقال به کتابخانه نمازی خوی در کنار دیگر نسخه‌های خطی موجود در این کتابخانه شماره گذاری و طبقه بندی گردیده است. این نسخه‌ها در کتابخانه با شماره‌های ۹۲۷ الی ۹۵۹ نگهداری می‌شوند. این فهرست بر اساس شماره ردیف تنظیم شده است.

قم - کتابخانه مرعشی نجفی (آیت‌الله).

فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه بزرگ حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی / محمود مرعشی نجفی و گروه فهرست نگاران کتابخانه. - قم: کتابخانه بزرگ آیت‌الله مرعشی نجفی، ۱۳۸۰-۱۳۷۹، ص ج ۲۸-۳۰.

شایک ج ۲۸-۲۹، ۱-۱۰-۶۱۲۱-۹۶۴
شایک ج ۳۰، ۲-۸۰-۶۱۲۱-۹۶۴

جلد بیست و هشتم از فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه آیت‌الله مرعشی نجفی با تفاوت‌هایی در نحوه ارائه اطلاعات یا فهرست‌نگاری در سال ۱۳۷۹، در ۷۹۲ ص، به چاپ رسید، این جلد ۴۰۰ شماره (از ۱۱۰۰۰ تا ۱۱۴۰۰) را در بر می‌گیرد. مؤلف در مقدمه ایراداتی را که تاکنون بر مجلدهای پیشین وارد دانسته شده بر شمرده است و می‌نویسد: «بدیهی است تدوین فهرستی که اشتباه و خلل در آن راه نیابد، اگر غیر ممکن نباشد، بسیار دشوار می‌نماید؛ چنانکه فهرست‌های منتشره در ایران و جهان مصون از اشتباه نیست، بالاین حال

معرفی هر نسخه نام کتابخانه ای که اصل نسخه در آن نگهداری می شود و شماره آن و تعداد صفحات کتاب آمده است. در انتهای هر جلد فهرست الفبایی نام کتاب ها ارائه شده و در هر جلد ۴۰۰ نسخه معرفی گردیده است.

مراغه - کتابخانه عمومی مراغه.
فهرست نسخه های خطی کتابخانه عمومی مراغه / محمود طیار مراغی - قم: آل علی (ع)، ۱۳۷۹. بیست و دو، ۳۱۲ ص.

شابک ۹۶۴-۹۲۷۵۱-۶-۹
این فهرست شامل صد و هشتاد و هفت عنوان از نسخه های خطی کتابخانه عمومی مراغه است که به صورت الفبایی نام کتاب تنظیم شده است. در انتهای کتاب چند فهرست راهنما ارائه شده است: فهرست نام کتاب، فهرست موضوعی، فهرست مؤلفان، کاتبان، اعلام متفرقه، مهرها و فهرست جغرافیایی و فهرست الفبایی آغاز نسخه ها.

مشهد - کتابخانه آستان قدس رضوی.
فهرست نسخه های خطی کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد آستان قدس رضوی (اصول فقه) تألیف محمد وفادار مرادی - مشهد: کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد آستان قدس رضوی، ۱۳۸۰، ج ۱۶، ۵۶۹ ص. شابک ۹۶۴-۶۲۲۹-۰۶-۸

جلد شانزدهم از فهرست های نسخه های خطی کتابخانه آستان قدس رضوی در موضوع «اصول فقه» منتشر شد. بنا بر اظهار مؤلف این جلد ادامه جلد ششم فهرست نسخه های خطی کتابخانه آستان قدس می باشد که مشتمل بر ۸۳۱ نسخه و رساله خطی در مباحث اصول فقه می باشد. این نسخ مشتمل بر اکثر قریب به اتفاق کتاب های خطی اصول فقه، اعم از نسخه های خریداری و وقفی، می باشد که به همراه بازنگری و اصلاح مطالب بخش اصول فقه جلد دوم فهرست کتابخانه به چاپ رسیده است. روش تنظیم این فهرست بر اساس نام کتاب و به ترتیب حروف الفبا می باشد.

پایان هر جلد فهرستی از نام کتاب ها به صورت الفبایی آورده شده است. مؤلف یادآور گردیده است فهرست های فنی را در جلدی جداگانه ارائه خواهد نمود. لازم به ذکر است در هر جلد ۴۰۰ شماره نسخه خطی معرفی شده است.

قم - مرکز احیاء میراث اسلامی.
فهرست نسخه های عکس مرکز احیاء میراث اسلامی / زیر نظر احمد حسینی اشکوری؛ نگارش جعفر حسینی اشکوری و صادق حسینی اشکوری - قم: مرکز احیاء التراث اسلامی، ۱۳۷۷-۸۰، ۳ ج. شابک دوره ۹۶۴-۹۳۳۹۷-۴-۲

گردآوری عکس از نسخه های خطی موجود در کتابخانه های ایران و خارج از کشور یکی از اهداف اصلی مرکز احیاء میراث اسلامی است. در داخل کشور تأکید بیشتر بر کتابخانه های شخصی یا شبه شخصی بوده است، زیرا از این کتابخانه ها اطلاعات بسیار اندکی در دست است و دستیابی به مجموعه آنها دشوار می باشد و از کتابخانه های خارج از کشور نیز تاکنون از نسخه های مهمی در کتابخانه های ایتالیا، انگلستان، روسیه و آلمان و بعضی از کشورهای عربی میکروفیلم تهیه شده است. در بخش عکسی این مرکز، از هر میکروفیلم تهیه شده، دو نسخه چاپ می شود که یک نسخه جلد شده و در اختیار استفاده کنندگان قرار می گیرد و نسخه دیگر که به صورت صحافی نشده نگهداری می شود برای تهیه زیراکس برای افراد متقاضی به کار می رود. برای هر کتاب یک شماره مسلسل در نظر گرفته می شود که هم بر روی فیلم و هم عکس قید می گردد و فهرست نگاری بر مبنای آنها انجام می شود. این فهرست در دو بخش کتاب شناسی و نسخه شناسی تنظیم گردیده است. در این فهرست از ذکر انواع تملک ها و مهرهای موجود خودداری شده مگر در پاره ای از موارد که ذکر آنها مهم به نظر می رسیده است. به دلیل عکسی بودن نسخه ها، نوع جلد ذکر نشده است. در پایان

نقایص و لغزش های فهرست یاد شده به دیده اغماض در نمی گنجد». همچنین می افزاید: «همین امر سبب شد تا چندی پیش با اتخاذ تدابیری کارآمد و به صورت کارگروهی این مهم را به گونه ای دیگر از سر گیریم». برای انجام این کار، ابتدا، افرادی مشخصات نسخه ها را بر روی برگه های مخصوص ثبت کردند، سپس افرادی دیگر این برگه ها را با نسخه ها تطبیق دادند و مؤلف، کار بررسی نهایی و نسخه شناسی را بر عهده داشته است.

جلد ۲۹ فهرست نسخه های خطی این کتابخانه نیز در ۷۸۴ ص، در سال ۱۳۸۰ به چاپ رسید و از شماره ۱۱۴۰۱ تا ۱۸۰۰۰ را در بر می گیرد. همچنین جلد ۳۰ این فهرست در ۹۱۲ ص در سال ۱۳۸۰ منتشر شد و از شماره ۱۱۸۰۰ تا ۱۲۲۰۰ را در بر می گیرد.

در پایان دو فهرست راهنمای نام کتاب و نام مؤلف ارائه شده و تصاویری از آغاز و انجام برخی از نسخه های نفیس تر ضمیمه گردیده است.

قم - مرکز احیاء میراث اسلامی.
فهرست نسخه های خطی مرکز احیاء میراث اسلامی / نگارش احمد حسینی اشکوری - قم: مرکز احیاء التراث اسلامی، ۸۰-۱۳۷۷، ۳ ج. شابک دوره ۹۶۴-۹۳۳۹۷-۱-۰-X

مرکز احیاء میراث اسلامی در سال ۱۳۷۴ به همت سید احمد حسینی اشکوری تالیس گردید و جزء مؤسسات فرهنگی آیت الله العظمی آقای حاج سید علی سیستانی قرار دارد. همزمان با تأسیس آن، خرید و گردآوری نسخه های خطی به منظور جلوگیری از پراکندگی و خارج شدن از کشور آغاز گردید. مؤلف می نویسد باینکه کار گردآوری نسخه های خطی متحمل هزینه بسیار و تلاش فراوان است، ولی وی توانسته است به مرور تعدادی نسخه برای مرکز جمع آوری کند که در میان آنها کتاب های نادر و کمیاب و هنری نفیس و نسخه هایی به خط مؤلف نیز به چشم می خورد. روش تنظیم این فهرست بر اساس شماره ردیف نسخه ها می باشد و در

در پایان چند نمایه ارائه گردیده است:

۱. فهرست نام اشخاص (اشخاصی که آثار آنان در این فهرست معرفی شده با ارقام سیاه نشان داده شده است).
۲. فهرست نام کاتبان و واقفان (ارقامی که سیاه تر چاپ شده مربوط به نام واقفان است).
۳. فهرست نام بلاد و اماکن.
۴. فهرست اسامی کتب و رسالات (کتاب‌هایی که در این فهرست معرفی شده اند با ارقام سیاه نشان داده شده است).

مشهد - کتابخانه آستان قدس رضوی.
فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد آستان قدس رضوی (ادبیات) / تألیف محمد رضا فاضل هاشمی. - مشهد: کتابخانه مرکزی و اسناد آستان قدس رضوی، ۱۳۸۰، ج ۱۷، ۶۳۵ ص. شابک ۹۶۴-۶۴۲۹-۰۷-۶

جلد هفدهم از فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه آستان قدس رضوی در موضوع ادبیات مشتمل بر ۶۳۶ نسخه خطی، بدون احتساب رساله‌های مندرج در مجموعه‌ها، به چاپ رسید. این فهرست بر مبنای فهرست نویسی رایج در کتابخانه آستان قدس در دو بخش کتاب‌شناسی و نسخه‌شناسی تنظیم شده و در پایان چند فهرست راهنما ارائه گردیده است: فهرست نام کتاب‌ها، رسالات و مجلات؛ فهرست نام اشخاص؛ نام کاتبان، مذهبیان و جلدسازان؛ نام واقفان؛ مکان‌ها؛ قبیله‌ها، طایفه‌ها و سلسله‌ها؛ سفارش دهندگان و نقش مهرها. نمونه‌هایی از برخی صفحات نسخه‌های نفیس نیز در انتها ضمیمه شده است.

مشهد - کتابخانه آستان قدس رضوی.
فهرست کتب خطی کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد آستان قدس رضوی (کتب ریاضیات) / تألیف مهدی ولایی. - مشهد: آستان قدس رضوی، کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد، ۱۳۸۰، ج ۱۸، ۱۸۰ ص. شابک ۹۶۴-۶۴۲۹-۰۸-۴

جلد هجدهم از فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه آستان قدس رضوی در موضوع ریاضیات مشتمل بر معرفی و توصیف کامل دویست و ده نسخه خطی - بدون

احتساب رساله‌های مجموعه‌ها - از شماره ۶۳۸ تا ۸۴۷ به چاپ رسیده است.

این فهرست بر اساس حروف الفبای نام کتاب تنظیم شده است و در پایان دارای دو فهرست راهنما است:

۱. فهرست اسامی کتب (شماره صفحاتی که با مرکب تیره مشخص شده مربوط به اسامی کتاب‌هایی هستند که معرفی آنها در فهرست درج شده است، خصوصاً درباره نام کتاب‌ها در مجموعه‌ها).
۲. فهرست مؤلفان و واقفان (حرف (و) نشانگر نام واقفان نسخه است).

در پایان نیز نمونه‌هایی از برخی صفحات نسخه‌های خطی ارائه شده است.

مشهد - کتابخانه آستان قدس رضوی.
فهرست کتب خطی کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد آستان قدس رضوی (کتب طبی) / تألیف غلامعلی عرفانیان. - مشهد، آستان قدس رضوی، کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد، ۱۳۸۰، ج ۱۹، [۱۴۸] + ۷۴۷ ص. شابک ۹۶۴-۶۴۲۹-۰۱۰-۶

جلد نوزدهم از فهرست‌های نسخه‌های خطی آستان قدس در موضوع «کتاب‌های پزشکی» به چاپ رسیده است. در این جلد حدود ۵۰۰ نسخه خطی، (بدون احتساب رساله‌های مجموعه‌ها) معرفی شده‌اند. مؤلف در مقدمه اظهار می‌دارد: «کتاب حاضر مشتمل است بر معرفی و توصیف مفصل و مبسوط پانصد نسخه خطی (بدون احتساب ضمائم آنها) در باب جمیع شعب و اجزاء و متفرعات علوم و فنون پزشکی به علاوه دو سه موضوع فرعی دیگر چون بیطره، بازداری، فلاح، گیاه‌شناسی و برخی مباحث علوم طبیعی که به علت کمی نسخ خطی پزشکی در کتابخانه، به موضوع اصلی کتاب منضم و ملحق شد». مؤلف هر جا که لازم دانسته است معادل یونانی، لاتین، انگلیسی و فرانسوی اصطلاحات طبی معمول در میان پزشکان اسلامی را در

حاشیه نوشته است، این فهرست در دو بخش تنظیم یافته است: (۱) علوم و فنون پزشکی از صفحه ۱-۵۸۴. (۲) بازنامه‌ها و فرس‌نامه‌ها، کشاورزی، گیاه‌دارویی (حشائش). حیوان‌شناسی و علوم طبیعی. فهرست بر اساس الفبای نام کتاب‌ها و رسالات تنظیم شده است. در پایان نیز سه فهرست برای راهنمایی بیشتر تهیه شده است:

۱. فهرست اسامی اشخاص (این بخش نام کاتبان و واقفان نسخه‌ها را نیز دربردارد که نام کاتبان با حرف (ک) و نام واقفان با حرف (و) نشان داده شده است).
۲. فهرست اسامی کتب، رسالات و مجلات.
۳. فهرست اسلامی بلاد و اماکن.

در پایان نمونه‌هایی از برخی صفحات نسخه‌ها ضمیمه شده است.

فهرست‌های مربوط به مجموعه‌های خارج کشور

آذربایجان - انستیتو نسخ خطی آکادمی علوم جمهوری آذربایجان.

فهرست نسخه‌های خطی در انستیتو نسخ خطی آکادمی علوم جمهوری آذربایجان؛ فهرست نامگور به کوشش محمد عادل اف. - تهران: سازمان اسناد ملی ایران، ۱۳۸۰، ج ۱، ۱۶۴ ص. شابک ۹۶۴-۶۱۸۹-۴۵-۸

انستیتوی نسخه‌های خطی فرهنگستان علوم جمهوری آذربایجان که محمد فضولی نام دارد یکی از انستیتوهای وابسته به این فرهنگستان است و فعالیت خود را به طور مستقل از سال ۱۹۵۰ آغاز کرده است. در سال ۱۹۲۴، در پی برگزاری اولین کنگره آذربایجان‌شناسی در باکو، گردآوری و نگهداری نسخه‌های خطی و کتاب‌های چاپ سنگی بسیار مورد توجه قرار گرفت و در ابتدای کار، موزه تاریخ باستان آذربایجان کتابخانه‌های شخصی تئی چند را جمع‌آوری کرد و این کتاب‌ها را تحویل بخش نسخه‌های خطی انستیتوی ادبیات

پراگ - کتابخانه ملی جمهوری چک.
فهرست نسخه‌های خطی فارسی کتابخانه ملی جمهوری چک (پراگ) / زیر نظر علی بهرامیان؛ به کوشش رضا میرچی - تهران، قم: مرکز اسناد و تاریخ دیپلماسی وزارت امور خارجه با همکاری کتابخانه بزرگ حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره)، ۱۳۷۹، ۱۰۰ ص.
شابک ۷-۵۲-۶۱۲۱-۹۶۴

فهرست نسخه‌های خطی فارسی کتابخانه ملی جمهوری چک (پراگ) / را دکتر رضا میرچی تهیه و تنظیم کرده است. بنابراین آنچه در مقدمه آمده است، وی حدود ۳۰ سال است که در کشور چک زندگی می‌کند و آگاهی وی از وجود این مجموعه به صورت اتفاقی صورت گرفته است و می‌نویسد: «رشته تحصیلی من که تخصص در علوم دقیقه است نمی‌توانست با این نسخه‌ها ارتباطی داشته باشد اما همین که نسخه‌ها به فارسی بود و برخی از آنها نشانه‌هایی از هنر اصیل ایرانی در کتاب‌پردازی را با خود داشتند شوق انگیز بود. اطلاع من از فهرست نویسی برای نسخه‌های خطی اندک بوده و تنها کوشش کرده و در حد کلی، نشانه‌هایی از این آثار را به دست دهم تا مشتاقان را به کار آید. مسلم است که این فهرست تا حد مطلوب فاصله دارد.»

در این فهرست ۱۴۹ نسخه خطی فارسی معرفی شده است.
در انتهای این فهرست، نمایه عنوان نسخه به فارسی، عنوان نسخه آوانویسی نام مؤلف و شماره ردیف نسخه آمده است.

تاجیکستان - کتابخانه ملی تاجیکستان.
فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه ملی تاجیکستان (ابوالقاسم فردوسی) / علی بهرامیان با همکاری عبدالله بونس اف - تهران: مرکز اسناد تاریخ دیپلماسی وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران؛ قم: کتابخانه بزرگ حضرت آیت الله مرعشی نجفی، ۱۳۸۰، ج ۱، ۱۲۵ ص.
شابک ۹-۸۲-۶۱۲۱-۹۶۴

این فهرست جلد اول از فهرست نسخه‌های خطی فارسی و عربی کتابخانه

استانبول - نسخه‌های خطی فارسی تاریخ.
۵۵۵ نسخه فارسی تاریخ در کتابخانه‌های استانبول / فلیکس تانور؛ استخراج از ابرج افشار - نامه‌بهارستان، س ۱، ش ۱، دفتر اول (بهار - تابستان ۱۳۷۹): ۸۵-۹۸.

فلیکس تانور از ایران شناسان برجسته چکسلواکی مقاله مهمی درباره نسخه‌های خطی فارسی کتابخانه‌های استانبول در حوزه تاریخ دارد که طی پنج مقاله در نشریه Orientalni Archive مجلدات ۳ و ۴ (۱۹۳۱ و ۱۹۳۲) به چاپ رسیده است.

از آنجا که این مجموعه از مراجع اساسی است و نسخه‌های مجله دور از دسترس پژوهشگران می‌باشد، استاد ابرج افشار حدود سی و پنج سال پیش عناوین نسخه‌ها را از آن استخراج کرده است که به دلیل اهمیت آنها در نشریه نامه‌بهارستان به چاپ رسیده است. تنظیم این فهرست بر اساس موضوع می‌باشد. در زیر هر موضوع پس از ذکر عنوان کتاب و نام مؤلف، نسخه‌های مختلف موجود در کتابخانه‌های استانبول با ذکر نام کتابخانه و شماره ثبت، تاریخ کتابت و نام کاتب آورده شده است.

بريستول - کتابخانه هنرها و علوم اجتماعی دانشگاه بریستول.

فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه هنرها و علوم اجتماعی دانشگاه بریستول / سوسن اصیلی - کتابداری، س ۳۵ دفتر ۳۶، (۱۳۸۰): ۳۷-۴۵.
کتابخانه هنرها و علوم اجتماعی دانشگاه بریستول انگلستان یکی از کتابخانه‌های تخصصی این دانشگاه و از کتابخانه‌های قدیمی انگلستان است. این کتابخانه علاوه بر مجموعه‌های اسناد و نسخه‌های خطی اروپایی دارای مجموعه‌ای بزرگ از نسخه‌های بودایی است که از تبت، سیلان و هند به آنجا منتقل شده‌اند. در میان این مجموعه تعدادی سند و نسخه خطی فارسی و عربی وجود دارد که شامل ۱۳ عنوان می‌شود و در این فهرست به صورت تفصیلی معرفی شده‌اند. این فهرست بر اساس عنوان نسخه‌ها تنظیم شده است.

و زبان فرهنگستان علوم قرار داد و تا سال ۱۹۵۰ انستیتوی مذکور بخشی از شعبه‌های زبان و ادب آذربایجان بود. در نتیجه خرید نسخه‌های خطی و کتب چاپی سنگی، تعداد آنها رو به افزایش گذاشت. اکنون در مخازن این انستیتو بیش از پنجاه هزار نسخه خطی، کتب چاپ سنگی، کتاب‌های مرجع و آرشیوسی و دو تن از روشنفکران و نویسندگان اواخر سده نوزده و اوایل سده بیستم آذربایجان به زبان‌های آذربایجانی، ترکی، فارسی، عربی در رشته‌های گوناگون علوم نگهداری می‌شود. تعداد نسخه‌های خطی در حدود دوازده هزار نسخه می‌باشد که شامل بیش از بیست و پنج هزار کتاب و رساله می‌شود و مجموع آثار و رساله‌های فارسی بالغ بر هزار عنوان است. تعداد کتاب‌های چاپ سنگی نیز بیش از دوازده هزار نسخه می‌باشد. از جمله مجموعه‌های ارزشمند این مرکز مجموعه روزنامه‌ها و مجلاتی است که در اوایل قرن بیستم در آذربایجان و کشورهای همجوار نشر می‌شده است. نسخه‌های خطی در این مرکز بر اساس قطع در قفسه‌ها چیده شده‌اند. به طوری که کتاب‌های به قطع ۱۸×۱۳ سانتی متر با حرف «A»، قطع ۲۴×۱۸ با حرف «B»، قطع ۳۰×۲۴ با حرف «C» و قطع ۴۰×۳۰ با حرف «D» و نسخه‌های نفیس و نادر با حرف «M» مشخص می‌شوند. نسخه‌های خطی بر اساس زبان تفکیک شده‌اند و تاکنون دو جلد از فهرست‌های نسخه‌های خطی فارسی با توضیحات مفصل به زبان روسی منتشر گردیده است.

فهرست حاضر جلد اول فهرست نامگوی نسخه‌های خطی فارسی است که بر اساس الفبایی نام کتاب و به اختصار تهیه و تنظیم شده است. این جلد حرف الف - د را در بر می‌گیرد و در انتهای آن هیچ نمایه‌ای وجود ندارد. این فهرست را محسن تقی‌یف، نصیب گویوشوف، عارف رمضان اف و حسن آقا نجف اف از زبان روسی ترجمه کرده‌اند.

ملی تاجیکستان به نام ابوالقاسم فردوسی، واقع در شهر دوشنبه، است. در مقدمه تعداد نسخه‌های این مرکز را بالغ بر ۲۲۰۰ جلد تخمین زده‌اند. و در این مجلد تعداد ۶۵۱ نسخه خطی به اختصار معرفی شده است. همچنین تعدادی از نسخه‌های خطی این کتابخانه، به کوشش مرحوم محمد تقی دانش پڑوه، در دفتر نهم نشریه نسخه‌های خطی آمده است. این فهرست بر اساس شماره ثبت نسخه‌ها تنظیم شده و فهرست الفبایی عنوان نسخه‌ها در آغاز فهرست آمده است. لازم به ذکر است که تاریخ کتابت نسخه‌ها مربوط به قرن ۱۳ تا ۱۹ میلادی می‌باشد. در انتها نیز فهرستی از اسامی مؤلفان همراه با نام کتاب یا کتاب‌های آنها و شماره ردیف نسخه در فهرست ارائه شده است.

داغستان - انستیتوی تاریخ باستانشناسی و مردم‌شناسی مرکز علمی داغستان فرهنگستان علوم روسیه.

فهرست نسخه‌های خطی فارسی انستیتوی تاریخ، باستانشناسی و مردم‌شناسی مرکز علمی داغستان فرهنگستان علوم روسیه/تهیه و تنظیم: فاطمه علیکوا؛ زیر نظر صفا اخوان - قم: کتابخانه بزرگ آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) با همکاری مرکز اسناد و تاریخ دیپلماسی وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۰.

شابک ۹۶۴-۶۱۲۱-۶۸۰۳

این فهرست ۹۲ نسخه خطی فارسی را در برمی‌گیرد. در مقدمه فهرست آمده است که این فهرست «علی‌رغم کمیت اندک این مجموعه صرفاً به جهت حمایت از دامنه مطالعات اسلامی - ایرانی... تهیه گردیده است و آنچه می‌تواند مایه امیدواری باشد آن است که بخش کوچک دیگری از منابع مربوط به حوزه تمدنی اسلام و ایران بازشناسی شده است».

این مرکز در سال ۱۹۶۳ م. تأسیس شد و دارای سه هزار نسخه خطی و ده هزار سند است که بیشتر آنها به زبان عربی است و یکی از بزرگ‌ترین و ارزشمندترین مجموعه‌های نسخ خطی در شمال قفقاز به شمار می‌رود.

چنانکه در مقدمه فهرست آمده است: «این فهرست نخستین کوشش برای تدوین فهرست نسخ خطی فارسی در داغستان به شمار می‌آید که در آن بخشی از نسخ خطی فارسی توصیف شده است. این فهرست بر اساس موضوع، تنظیم شده است و فهرست موضوعات در آغاز کتاب آورده شده است. در پایان فهرست اسامی نیز ابتدا کاتبان (منظور همان مؤلفان آثار است) به ترتیب الفبا آمده و سپس فهرستی تحت عنوان «توصیف تصاویر ضمیمه» ارائه گردیده است، ولی در کتاب هیچ تصویری دیده نمی‌شود. از جمله کاستی‌های این فهرست نداشتن نمایه‌های لازم در انتهای کتاب است.

داکا - کتابخانه دانشگاه داکا.

فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه دانشگاه داکا: مجموعه حکیم حبیب الرحمان / محمد کاظم کهدوی. - کتابداری، س ۳۵، دفتر ۳۶ (۱۳۸۰)، ۴۷ - ۸۵.

کتابخانه مرحوم حکیم حبیب الرحمان یکی از مجموعه‌های اهدایی به کتابخانه دانشگاه داکا است. وی به سبب علاقه فراوان مجموعه‌ای از نسخه‌های خطی و کتاب‌های چاپ سنگی در هند به ویژه کتاب‌های فارسی را فراهم آورده است و بازماندگان او این مجموعه را به کتابخانه دانشگاه داکا اهدا کرده‌اند. در این فهرست مجموعاً ۹۶ نسخه خطی فارسی معرفی شده است. روش تنظیم فهرست بر اساس الفبای عنوان است.

دوشنبه - انستیتو شرق‌شناسی و آثار خطی تاجیکستان.

فهرست نسخه‌های خطی انستیتو شرق‌شناسی و آثار خطی تاجیکستان/ زیر نظر علی بهرامیان و سید علی موجانی. - قم، تهران: کتابخانه بزرگ حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره)، با همکاری مرکز اسناد و تاریخ دیپلماسی وزارت امور خارجه، ۱۳۷۹، ج ۳، ۳۳۸ ص.

شابک ۹۶۴-۶۱۲۱-۵۴۰۳

جلد سوم فهرست نسخه‌های خطی انستیتو

شرق‌شناسی و آثار خطی تاجیکستان (شهر دوشنبه) در سال ۱۳۷۹ به چاپ رسیده است. جلد اول و دوم این فهرست در سال‌های ۱۳۷۶ و ۱۳۷۸ منتشر شده است. مؤلف این فهرست، سید علی موجانی، در مقدمه جلد اول می‌نویسد: «در آغازین سال‌های دهه ۹۰ میلادی در پی فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی شرایطی خاص پدید آمد تا پژوهش‌گران و محققان کشورهای مختلف... بتوانند با مراکز مطالعاتی و شخصیت‌های علمی این بخش عظیم از جهان ارتباط برقرار کنند». بنابر اظهار وی، در مرکز شهر دوشنبه در زیرزمین ساختمان مستحکمی قریب به ۹۰۰۰ نسخه خطی فارسی در کنار هم چیده شده است. این ساختمان هرگز دست‌نوشته‌های خطی آکادمی علوم جمهوری تاجیکستان نام دارد و به روایتی قلب دانش و فرهنگ مردم تاجیک است. در صفحه سیزده از مقدمه جلد اول تعداد نسخه‌های خطی را ۵۷۵۰ مجلد و کتاب‌های چاپ سنگی را ۶۳۴۰ جلد ذکر کرده است که ۳/۳ آن را نسخه‌های خطی فارسی دربرمی‌گیرد. هر سه جلد این فهرست بر اساس موضوع تنظیم شده است، فهرست موضوعات جلد سوم عبارت است از: علوم قرآنی و تفسیر؛ هنر؛ ستاره‌شناسی؛ پزشکی، طبیعیات و ریاضیات؛ کلام، فلسفه، منطق؛ اخلاق؛ سیاست و ملکداری و فلسفه علمی؛ تصوف؛ فقه، فرائض و اصول عقاید؛ سیره و روایات دینی؛ ادعیه و اوراد؛ دستور زبان و فرهنگی؛ ادبیات منظوم؛ ادبیات منثور؛ داستان؛ علوم غریبه و معما؛ منشآت؛ تاریخ و جغرافیا؛ متفرقه. لازم به ذکر است که عنوان جلد اول و دوم «فهرست نسخ خطی فارسی انستیتوی آثار خطی تاجیکستان» و عنوان جلد سوم «فهرست نسخه‌های خطی انستیتو شرق‌شناسی و آثار خطی تاجیکستان (شهر دوشنبه)» نوشته شده است. در پایان جلد دوم نمایه عنوان و مؤلف مربوط به جلد‌های اول و دوم ضمیمه گردیده است، اما برای جلد سوم هیچ گونه نمایه‌ای تهیه نشده است.

رسیده است فهرست نسخ خطی فارسی کتابخانه ملی صفر مراد ترکمنباشی عشق آباد است که یوسف قوجق آن را تهیه و تدوین کرده است. وی در مقدمه، تاریخچه این کتابخانه را به اختصار ذکر می‌کند. وی می‌نویسد: «طی سال‌های قبل از فروپاشی و قبل از کسب استقلال، نسخ خطی موجود در این کتابخانه بدون ملاحظه قدمت و ارزش وافر آنها در شرایط جوی نامناسب نگهداری می‌شده‌اند و هم اکنون نیز این وضعیت کماکان ادامه دارد.» و به اطلاعات اشتباهی که در برگه‌های کتاب‌های نایاب و ارزشمند وجود دارد اشاره می‌کند و ادامه می‌دهد: «با عنایت به اینکه اطلاع درباره وجود این نسخ در ترکمنستان، نشانگر جامعیت و فراگیری تاریخی زبان فارسی در آسیای میانه می‌باشد، لذا سفارت جمهوری اسلامی ایران در صدد برآمد تا فهرستی توصیفی از نسخ فارسی موجود در کتابخانه ملی ترکمنستان را تهیه و نشر نماید.» این فهرست بر اساس ترتیب قرار گرفتن نسخه‌ها در قفسه - یعنی قطع نسخه - تنظیم شده است. استفاده از این فهرست به دلیل عدم رعایت ترتیب الفبایی نام نسخه در تنظیم فهرست و نداشتن نمایه‌های لازم با دشواری‌هایی همراه است.

قاهره - دارالکتب

فهرست نامگوی نسخه‌های خطی فارسی دارالکتب قاهره زیر نظر صفا اخوان - تهران؛ مرکز اسناد تاریخ دیپلماسی وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران؛ دارالکتب والوثائق جمهوری عربی مصر؛ قم؛ کتابخانه بزرگ حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی، ۱۳۸۰، ۱۶۲ ص.

شاپک ۱-۸۱-۶۱۲۱-۹۶۴

فهرست حاضر اطلاعات مختصر فهرست‌های منتشر شده قبلی را در بر می‌گیرد و در آن ۱۰۱۰ جلد از نسخه‌های خطی فارسی دارالکتب قاهره معرفی شده است. این فهرست بر اساس اطلاعات موجود در پایگاه کامپیوتر کتابخانه تهیه شده و به دلیل اشکالاتی

صنعا - دارالمخطوطات صنعا.
فهرست میکرو فیلم‌های مجموعه دارالمخطوطات صنعا، به کوشش عبدالنواب احمد علی المشرقی، محمد صالح یحیی القاضی؛ تنظیم محبوب الزویری - تهران؛ وزارت امور خارجه، مرکز اسناد و تاریخ دیپلماسی؛ صنعا؛ وزارت فرهنگ، اداره عمومی مخطوطات سازمان موزه‌ها، آثار مخطوطات؛ قم؛ کتابخانه بزرگ حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی، ۱۳۷۹، ۸۲ ص.
شاپک ۸-۶۰-۶۱۲۱-۹۶۴

این فهرست بخشی از مجموعه میکرو فیلم‌های نسخه‌های خطی موجود در دارالمخطوطات وزارت فرهنگ جمهوری یمن، شامل ۱۰۴۶ عنوان، را در بر می‌گیرد. این فهرست در ۲۸ موضوع تنظیم شده و در ذیل هر موضوع نسخه‌ها بر حسب الفبای عنوان معرفی شده‌اند. موضوعاتی که در این فهرست در نظر گرفته شده عبارت است از: ادبیات عرب، تفسیر، فقه، اصول فقه، بلاغت، تاریخ تجوید و قرائت، تراجم، حدیث، علوم قرآنی، ریاضیات، سیره، خطوط اسلامی، صرف و نحو، سیاست، پزشکی، عروض، نجوم و ستاره‌شناسی، علم کلام، شیمی، لغت عربی، منطق، جغرافیا، معارف عمومی، آداب و فرائض و تصوف. این فهرست بر اساس عنوان کتاب‌ها تنظیم شده است و در معرفی میکرو فیلم‌ها به محل نگهداری نسخه، تاریخ تصویربرداری و محل فعلی نگهداری اشاره شده است. هیچ فهرست تفصیلی در پایان کتاب جهت راهنمایی بیشتر وجود ندارد.

عشق آباد - کتابخانه ملی صفر مراد ترکمنباشی.
فهرست توصیفی نسخ خطی فارسی کتابخانه ملی صفر مراد ترکمنباشی، عشق آباد تهیه و تنظیم: یوسف قوجق - قم؛ کتابخانه بزرگ آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره)، با همکاری مرکز اسناد و تاریخ دیپلماسی وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۰، ج ۲، ۲۲۶ ص.
شاپک ۸-۵۷-۶۱۲۱-۹۶۴

از دیگر فهرستی که در مجموعه کتابخانه آیت‌الله مرعشی در سال ۱۳۸۰ به چاپ

دهلی نو - کتابخانه آرشیو ملی هند (فهرست مجموعه فورت ویلیام کالج).
فهرست مجموعه فورت ویلیام کالج (کلکته) در کتابخانه آرشیو ملی هند - دهلی نو/از توفیق ه. سبحانی و محمدرضا نصیری - تهران؛ فرهنگستان زبان و ادب فارسی، ۱۳۷۹، ۲ جزء.
اخیراً دو جزوه مختصر درباره فهرست نسخه‌های خطی فارسی مجموعه فورت ویلیام کالج (کلکته) به صورت ضمیمه شماره ۲ و ۸ نامه فرهنگستان به چاپ رسیده است. در مقدمه تاریخچه گردآوری مجموعه نسخه‌های خطی این مرکز نوشته شده است و در حال حاضر این مجموعه در کتابخانه آرشیو ملی هند در دهلی نو نگهداری می‌شود. در سال ۱۹۸۹ م. دکتر راجش کومار پرتی فهرستی از نسخه‌های خطی را در ۱۴۳ صفحه تهیه کرد که در آن ۱۹۹ کتاب خطی فارسی، عربی و اردو به صورت ناقص معرفی شده بود. سپس پروفیسور محمد اسلم خان، دانشمند هندی و مدیر گروه ادبیات فارسی دانشگاه دهلی، مجدداً با مراجعه به اصل نسخه‌ها به تکمیل فهرست قبلی پرداخت و اطلاعات لازم را بدان افزود. نسخه‌های خطی فارسی این مجموعه را دکتر توفیق ه. سبحانی و محمدرضا نصیری با اطلاعات کامل تری تهیه کردند که در ۲۳ موضوع، در دو جزوه ضمیمه نامه فرهنگستان، منتشر شده است.

دهلی نو - کتابخانه مرکزی دانشگاه جواهر لعل نهرو.
فهرست نسخه‌های خطی فارسی کتابخانه مرکزی دانشگاه جواهر لعل نهرو در دهلی نو/ توفیق ه. سبحانی - نامه بهارستان، س ۱، ش ۱، دفتر اول (بهار - تابستان ۱۳۷۹)؛ ۹۹-۱۰۲.

در این مقاله نویسنده پس از ذکر تاریخچه تأسیس کتابخانه جواهر لعل نهرو و نحوه نگهداری کتاب‌های خطی و چایی به معرفی ۱۶ نسخه خطی فارسی این کتابخانه می‌پردازد. این فهرست بر اساس الفبایی نام کتاب تنظیم شده است.

که در کار ورود اطلاعات این پایگاه وجود داشته بادشواریهایی همراه بوده است. در معرفی هر نسخه ابتدا عنوان عمومی نسخه آورده شده و در پایان فهرست الفبایی عنوان نسخه ها ارائه گردیده است.

کیف - کتابخانه ملی اوکراین.

فهرست نسخه‌های خطی شرقی کتابخانه ملی کیف / تهیه و تنظیم: حامد مزرجی؛ زیر نظر صفا اخوان - قم: کتابخانه بزرگ حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی با همکاری مرکز استاد و تاریخ دیپلماسی وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۰، ۶۶ ص.

شاپک ۱ - ۶۹ - ۶۱۲۱ - ۹۴۶

در این فهرست ۵۹ نسخه خطی شرقی معرفی شده است. تهیه کننده فهرست در پایان معرفی نسخه‌ها، این مجموعه را به چند گروه تقسیم می‌کند:

گروه اول: نسخه‌هایی که کاپوستین، نماینده کلیسای ارتدوکس روسیه، در سال ۱۸۶۸م به مناسبت پنجاه سالگی آکادمی مذهبی کیف به آکادمی اهدا کرده است و یادداشت اهدای او در صفحات ابتدایی کتاب مشخص است و دارای صحافی مرتب و نسبه جدیدتر و یکسان هستند.

گروه دوم: مجموعه‌ای از کلکسیون مورخ لهستانی، الکساندر یابلونسکی، در قرن هجدهم که دختر وی پس از مرگ پدر در سال ۱۷۷۷م به مدرسه شبانه روزی کریمسکی در لوشک اوکراین اهدا می‌کند و پس از تعطیلی مدرسه در سال ۱۹۲۶م به

کتابخانه دانشگاه کیف منتقل می‌شود. در مجموعه‌های بعدی نیز نقش پروفیسور کریمسکی مشهود است. برخی از کتاب‌ها در سال‌های ۱۸۹۶-۱۸۹۸م، از خاور نزدیک و تعدادی دیگر از کتابخانه طرابزون در سال ۱۹۱۷م به کیف منتقل شده است. گروهی دیگر نیز بنا به درخواست وی از روی نسخه‌های اصل موجود در کتابخانه‌های کشورهای عربی (مصر - لبنان) رونویسی شده و به کیف منتقل شده است.

این فهرست بر اساس شماره ثبت نسخه تنظیم شده است و در پایان هیچگونه نمایه‌ای وجود ندارد. در انتهای فهرست نمونه‌ای از صفحات برخی نسخه‌ها ارائه گردیده است.

مسکو - کتابخانه دولتی روسیه (لنین).

فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه دولتی روسیه (لنین) / علی بهرامیان - تهران، قم: مرکز اسناد و تاریخ دیپلماسی وزارت امور خارجه با همکاری کتابخانه بزرگ حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره)، ۱۳۷۹، ج ۱، ۷۱ ص.

شاپک ۵ - ۵۳ - ۶۱۲۱ - ۹۶۴

فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه دولتی روسیه (لنین) (بخش اول) که از جمله فهرست‌های منتشر شده از مراکز نسخه‌های خطی اتحاد جماهیر شوروی سابق می‌باشد به همت علی بهرامیان تهیه و تنظیم شده است. بنابر اظهار وی در مقدمه فهرست، در این کتابخانه، به جز دو دفتر دست‌نویس که به شیوه‌ای غیر حرفه‌ای تدوین شده است،

فهرست مستقلی از نسخه‌های شرقی وجود ندارد و او در طی یک هفته اقامت در مسکو توانسته است که نسخه‌های خطی این کتابخانه را ملاحظه کند و ویژگی‌های آنها را تا حد ممکن برای تهیه فهرست ثبت نماید. وی همچنین به فهرستی که استاد محمد تقی دانش پژوه از این کتابخانه در دفتر هشتم نشریه نسخه‌های خطی به طبع رسانده است اشاره می‌کند و اظهار می‌دارد که بخشی از آنچه استاد به دست داده اند از همان دو دفتر ترجمه شده است. لازم به ذکر است که مرحوم دانش پژوه ۳۳ نسخه را برگزیده و به تفصیل شرح داده است که برخی از آنها در این فهرست آمده و برخی دیگر در بخش بعدی خواهد آمد. متأسفانه مؤلف از ارجاع به فهرست دانش پژوه خودداری کرده است. همچنین وی شمار دقیق و صحیح نسخه‌های شرقی این کتابخانه را ارائه نمی‌کند و تنها ۶۰ نسخه را در این جلد معرفی کرده است و اظهار می‌دارد بخش پایانی و دوم این فهرست که همه نسخه‌های خطی فارسی و عربی این کتابخانه را در بر می‌گیرد به زودی در اختیار محققان قرار می‌گیرد.

این فهرست بر اساس نام کتاب تنظیم شده است و در معرفی هر نسخه اطلاعات کامل نسخه ذکر گردیده است. در پایان این جلد از فهرست، هیچ گونه نمایه مؤلف و موضوع و غیره وجود ندارد که امید است در پایان جلد بعدی ارائه شود.

اکرم سعودی
کتابخانه دانشکده ادبیات، دانشگاه تهران

در این فهرست ۵۹ نسخه خطی شرقی معرفی شده است. تهیه کننده فهرست در پایان معرفی نسخه‌ها، این مجموعه را به چند گروه تقسیم می‌کند:

گروه اول: نسخه‌هایی که کاپوستین، نماینده کلیسای ارتدوکس روسیه، در سال ۱۸۶۸م به مناسبت پنجاه سالگی آکادمی مذهبی کیف به آکادمی اهدا کرده است و یادداشت اهدای او در صفحات ابتدایی کتاب مشخص است و دارای صحافی مرتب و نسبه جدیدتر و یکسان هستند.

گروه دوم: مجموعه‌ای از کلکسیون مورخ لهستانی، الکساندر یابلونسکی، در قرن هجدهم که دختر وی پس از مرگ پدر در سال ۱۷۷۷م به مدرسه شبانه روزی کریمسکی در لوشک اوکراین اهدا می‌کند و پس از تعطیلی مدرسه در سال ۱۹۲۶م به